

สรุปรายงานผลการดำเนินงาน
โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่
สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบในเขตภาคกลาง
(จังหวัดนครนายก ออยุธยา และกรุงเทพมหานคร)

คณะกรรมการ

ที่ปรึกษาโครงการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทีศนา เขมมณี
 อาจารย์ ดร.ชาริณี ตวีรัญญู
 ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

คณะกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์
 รองศาสตราจารย์ ทศนีย์ ผลเนื่องมา
 อาจารย์ภาษิต ประมวลศิลป์ชัย
 นางสาวสุมาลี เชื้อชัย
 นางสุรีย์พร ปาละพันธ์
 นายธีระศักดิ์ ธีรวิจณนาภา

หัวหน้าโครงการ

อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตผู้ช่วยงาน

อาจารย์สุพัตรา วิไลลักษณ์
 นายสุนทร ปาละพันธ์
 นางสาวณัฐอร วราพงษ์พิพัฒน์
 นายก่อสกุล ศรีสุทธา
 นางสาวบุษราคัม รักพวก
 นางสาวสุชานุช ปะวะเสนัง
 นางสาวชัญญานุช เฟ็งพล
 นางสาวศิริวรรณ เนียมสุวรรณ

แนวคิด แนวทาง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดสำคัญในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข เนื่องจากเป็นหลักคิดที่ทำให้บุคคลพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในโดยการดำเนินชีวิตที่อาศัยความรู้ ความรอบคอบ ระมัดระวัง มีคุณธรรมกำกับกับการคิดและการกระทำ โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ทำให้ดำเนินการต่างๆโดยใช้สติ ตรัสตรงอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและสภาพแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม พอดีตามศักยภาพ ไม่มาก ไม่น้อยเกินไป

ด้วยความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว จึงมีแนวคิดในการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานต่างๆของโรงเรียนทั้งในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาอุปนิสัยพอเพียงทั้งของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบในเขตภาคกลาง(จังหวัดนครนายก ออยุธยา และกรุงเทพมหานคร) มีภารกิจสำคัญในการวางกลยุทธ์/แนวทางสนับสนุนทรัพยากรที่จะช่วยขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจำนวน 22 โรงเรียน ทั้งการสร้างความพร้อมสถานศึกษาที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ 2 ศูนย์ การเรียนรู้ให้พร้อมขยายผลการดำเนินงาน การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ 10 โรงเรียน ให้พร้อมที่จะวางกลยุทธ์/กลไกขับเคลื่อนการทำงานทั้งในส่วนการบริหารจัดการและการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนให้พร้อมประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ แนวทางในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ สถานศึกษาพอเพียง 9 โรงเรียน และการสร้างศักยภาพในการจัดสภาพแวดล้อม บริหารจัดการและจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์การประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ

ในการวางกลยุทธ์/แนวทางสนับสนุนทรัพยากรที่จะช่วยขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ยึดหลักการสำคัญคือ การทำงานบนฐานข้อมูลสำคัญ การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนแก่บุคลากรทั้งในส่วนมโนทัศน์สำคัญและแนวทางการทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อการสรุปงาน และการวางกลยุทธ์ในการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทและสภาพการทำงานของโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ ที่พร้อมเป็นศูนย์การเรียนรู้ ตามเกณฑ์ มีการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนนักเรียนเกิดอุปนิสัยพอเพียง

2. เพื่อพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ 10 แห่ง ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ตามเกณฑ์ มีการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนนักเรียนเกิดอุปนิสัยพอเพียง

3. เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ 2 แห่ง ให้สามารถเผยแพร่แนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ครูผู้สอนในสถานศึกษาอื่น

4. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยพอเพียง แก่บุคลากร

ของสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ ศูนย์การเรียนรู้ ในเขต ปริมณฑล จังหวัดกรุงเทพมหานคร ออยุธยา และนครนายก

กลุ่มเป้าหมาย

คณะครู และผู้บริหาร ในโรงเรียน 22 โรงเรียนจำแนกได้ ดังนี้

- จังหวัดนครนายก 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพรหมณี
- จังหวัดอยุธยา 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนลาดชะโด โรงเรียนลาดบัวหลวง โรงเรียนจิระศาสตร์ และโรงเรียนวัดโบสถ์สมพรชัย
- กรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม โรงเรียนวัดธาตุทอง โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียนบดินทร์เดชา โรงเรียนเทพศิรินทร์ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ โรงเรียนราชวินิตมัธยม และโรงเรียนโยธินบูรณะ
- จังหวัดในภาคกลาง 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนจุฬาภรณ ราชวิทยาลัย โรงเรียน บ้านหนองสามพราณ โรงเรียน วัดห้วยตะแคง (พรประชาชนกุล) โรงเรียนวัดไผ่สามเกาะ โรงเรียนวัดหนองกลางดง โรงเรียนวัดหัวโพ โรงเรียนชุมชนวัดราษฎร์บำรุง โรงเรียนวัดสวนส้ม โรงเรียนนวมินทราชูทิศ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ (เข้าร่วมเวทีใหญ่ส่วนการลงพื้นที่มรภ.เพชรบุรีดูแล)

กิจกรรม การดำเนินการ

การดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 ระยะสร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลเบื้องต้นดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2554 ถึงพฤษภาคม 2555 ช่วงนี้เป็นช่วงของการเรียนรู้โมทัศน์สำคัญที่เกี่ยวข้องและการนิเทศตามการดำเนินงานของโรงเรียนต่างๆ

ระยะที่ 2 ระยะเร่งรัด พัฒนางานดำเนินการในช่วงเดือน มิถุนายน - สิงหาคม 2555 ช่วงนี้เป็นช่วงของการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางในการขับเคลื่อนการทำงานในแง่มุมต่างๆ ผ่านหลักสูตรอบรมที่พัฒนาขึ้นและการเร่งรัดการทำงานผ่านการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน ผ่านการนำเสนอผลงานหลาย ๆ รูปแบบเป็นระยะ ๆ

ระยะที่ 3 ระยะเตรียมความพร้อมรับการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ดำเนินการในช่วงเดือนกันยายน – ธันวาคม 2555 ช่วงนี้เป็นช่วงที่โรงเรียนทบทวนกระบวนการและผลการทำงานตามเกณฑ์การประเมินฯ และถอดความเป็นเรื่องเล่าเพื่อการเรียนรู้

บทเรียนและองค์ความรู้สำคัญจากการดำเนินโครงการ

ข้อเรียนรู้ของคณะทำงานฯ เพื่อการขับเคลื่อนต่ออย่างมีประสิทธิภาพ

จากการดำเนินโครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา พอเพียงต้นแบบในเขตภาคกลาง (จังหวัดนครนายก อุทัย และกรุงเทพมหานคร) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คณะทำงานได้ร่วมกันคิดวางแผนทางขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมและกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักปรัชญาไปใช้ในสถานศึกษา และบูรณาการสู่การเรียนรู้การสอนเพื่อสร้างอุปนิสัยพอเพียงแก่ผู้เรียน ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันกับคณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการบนพื้นฐานของหลักปรัชญา ซึ่งเป็นผลให้เกิดข้อเรียนรู้ต่างๆ มากมายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในระยะต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทำงานขับเคลื่อนหรือนำหลักปรัชญาสู่สถานศึกษาอื่นๆ ข้อเรียนรู้ต่างๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวทางและหลักการในการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คณะทำงานมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนการดำเนินงานในระยะยาว
- 2) ประสานงานขอข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาการดำเนินงานการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
- 3) จัดประชุมเพื่อพบปะสร้างสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน”
- 4) นิเทศติดตามเพื่อให้ความช่วยเหลือและศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาการดำเนินงานการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแต่ละแห่ง: เยี่ยมชมโครงการต่างๆ ศึกษาเอกสารโครงการ แผนการสอน สนทนากับครู ผู้บริหาร และนักเรียน
- 5) ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนตามความต้องการและปัญหาของแต่ละโรงเรียน (School-based Development) อาทิ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์- อบรมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเขียนแผนฯ โรงเรียนวัดพรหมณี – นิเทศเพื่อพัฒนาการ

เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย – อบรมเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดนิทรรศการเพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนัก

- 6) มุ่งเน้นการเสริมศักยภาพโรงเรียนที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา จำนวน 4-6 โรงเรียน
  - 7) คัดเลือกกิจกรรมสำคัญที่สะท้อนหลักคิดของโรงเรียนต่างๆ เพื่อนำเสนอแบบปฏิบัติที่ดีแก่โรงเรียนอื่นๆ ในโครงการ
  - 8) จัดอบรมและนิเทศเพื่อเติมเต็มในส่วนที่ยังเป็นปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่ง
  - 9) จัดกิจกรรมถอดบทเรียนแก่ครูและผู้บริหารเพื่อให้มีองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนงานต่อไป และกระตุ้นให้เขียนเรื่องเล่าแรงบันดาลใจเพื่อใช้ขยายผล
  - 10) ให้โรงเรียนทบทวนบทเรียนตามประเด็นในเกณฑ์การประเมิน แล้วส่งข้อมูลผลการทบทวนตนเองให้ทางโครงการและมูลนิธิพิจารณา เพื่อตรวจสอบข้อมูลและให้คำแนะนำ จากนั้นให้โรงเรียนปรับปรุงข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักคิด เพื่อเตรียมพร้อมรับการประเมิน
  - 11) ให้โรงเรียนประเมินตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมรับการประเมิน โครงการขประสานงานโรงเรียนเพื่อเตรียมความพร้อม
  - 12) สรุปประเมินสภาพการณ์เพื่อวางแผนงานและสรุปทบทวนเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เป็นระยะ

ในการทำงานร่วมกับสถานศึกษาครั้งนี้ คณะทำงานได้เรียนรู้ว่าการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ หลายประการซึ่งสามารถใช้เป็นหลักในการทำงาน ดังต่อไปนี้

1. การสร้างความตระหนักแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องคือจุดเริ่มต้นสำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากบุคลากรส่วนหนึ่งยังมองว่าการทำงานนี้ถือเป็นภาระเพิ่มเติม การทำงานจึงเป็นการปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชามากกว่าทำเพราะเห็นประโยชน์ ทำให้การเรียนรู้ทำความเข้าใจ และขับเคลื่อนเป็นไปไม่ได้ไม่ติดัก ดังนั้น จึงต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นแล้วจึงสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการสร้างความตระหนักนั้นอาจทำได้โดยการโน้มน้าวใจให้เห็นถึงประโยชน์ของการดำเนินงานในโครงการนี้ว่าการทำงานโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เปรียบเสมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกหลายตัว กล่าวคือ งานนี้สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของการรองรับการประเมินคุณภาพจาก สมศ. เป็นการพัฒนาคุณลักษณะหนึ่งของผู้เรียนในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการทำงานที่ตอบสนองนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นการมุ่งสร้างอัตลักษณ์ไทยในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และที่สำคัญอาจกล่าวได้ว่าการส่งเสริมให้ตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้

ในชีวิตประจำวันได้นั้นถือเป็นการให้ “วิตามินชีวิต” เพื่อให้สามารถตั้งรับ ปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพสังคม ตลอดจนนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้

2. ต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำหลักปรัชญาไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง เนื่องจากผู้ที่ขับเคลื่อนได้ดี ต้องมีวิสัยทัศน์/หลักคิด ในการกระทำใดๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสียก่อน

3. ในกระบวนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ต้องใช้ ทักษะการ “พาคิดและพาทำ” กล่าวคือ ควรใช้การตั้งคำถามกระตุ้นให้คิดและทำความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยตนเองอย่างเชื่อมโยงกับชีวิตของตน ในขณะเดียวกันก็ต้องวางแผนจัดกิจกรรมให้มีโอกาสได้ฝึกคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การคิด ออกแบบสื่อการเรียนรู้โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การออกแบบเมนูอาหารโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

4. สนับสนุนให้สถานศึกษาวิเคราะห์และตรวจสอบตนเองเป็นระยะตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเงื่อนไขที่มีต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) การมีผู้บริหารที่มีความเข้าใจ มีส่วนร่วม และให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจัง
- 2) การมีความตระหนักและศรัทธาร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน
- 3) การมีคณะครูแกนนำที่เล็งเห็นความสำคัญและมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินงาน
- 4) ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา/ การเรียนการสอน และมีความสามารถในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติงาน
- 5) การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการดำเนินโครงการร่วมกับผู้บริหารและครู พบว่า สถานศึกษาที่สามารถขับเคลื่อนงานได้เป็นอย่างดีมักเป็นสถานศึกษาที่มีครูและผู้บริหารที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

“อยู่มางาน ทำงานต่อเนื่อง”: เป็นบุคลากรที่ทำงานในสถานศึกษามานาน รักองค์กร และทำงานด้านการพัฒนาวิชาการหรือการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษามาอย่างจริงจังต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากมีข้อค้นพบว่าปัจจัยด้านสำคัญที่สุดของการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาก็คือ การเปลี่ยนแปลงของบุคลากรแกนนำทั้งผู้บริหารและครู ซึ่งทำให้เกิดการชะลอการตัดสินใจในการขับเคลื่อนต่อและอาจหยุดชะงักในที่สุด

“บูรณาการเชื่อมหลายงานให้เป็นเรื่องเดียว”: เป็นบุคลากรที่มีความสามารถในการบูรณาการปฏิบัติงานหลายด้านให้เป็นงานเดียวกันอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์ ทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความหมาย เกิดผลพัฒนาขึ้นจริง

“**ทำด้วยใจ ไม่แคร์สื่อ**” : เป็นบุคลิกภาพที่ทำงานนี้ด้วยศรัทธา หวังผลในแง่การพัฒนาตนเอง นักเรียน และชุมชน มากกว่าหวังผลรางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณ

5. สนับสนุนให้สถานศึกษาวางกลไกขับเคลื่อนแตกต่างกันไปตามบริบท
ซึ่งให้เห็นว่าการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้มีความแตกต่างกันไปตามบริบท

6. ใช้กลยุทธ์หนุนเสริมควบคู่ไปกับกลยุทธ์หลักต้น อาทิ การกำหนดให้มีการจัดนิทรรศการเพื่อผลักดันให้สถานศึกษาเร่งผลิตผลงานที่สามารถนำเสนอได้ เพื่อให้โรงเรียนได้มีโอกาสจัดระบบข้อมูล/ความรู้ ตรวจสอบตนเอง เติมเต็มสิ่งที่ขาดและเพื่อฝึกทักษะการนำเสนอ สื่อความสิ่งที่ได้ทำเพื่อเตรียมรองรับการประเมิน ทั้งนี้ ต้องจัดให้มีการประชุมเสนอความก้าวหน้าเป็นระยะ และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

7. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษา

นวัตกรรมในการสร้างความเข้าใจเพื่อการขับเคลื่อนการทำงาน

จากการดำเนินโครงการเป็นระยะเวลา 6 เดือน คณะทำงานได้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานและค้นหาแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนงานพบว่า กิจกรรมที่จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานของสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ คือ “การจัดหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน” โดยจัดหลักสูตร 2 ลักษณะ คือ หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 วัน และหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน ข้อมูลรายละเอียดและความแตกต่างของหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 หลักสูตร มีดังนี้

ประเด็น	หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 วัน	หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน
1. เป้าหมาย	เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงสู่การนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับหลักสูตร	1. เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน 2. เพื่อพัฒนาทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยพอเพียง 3. เพื่อวางแผนขยายผลการดำเนินงานสู่ครูในโรงเรียน

ประเด็น	หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 วัน	หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน
2.หลักการ	- อบรมตามความสมัครใจของโรงเรียน - จัดกิจกรรมหลักและเชื่อมโยงกับบริบทของโรงเรียนนั้นๆ	- จัดกิจกรรมอย่างเข้มข้น - มีการตรวจสอบผลงานจากการทำกิจกรรมในแต่ละช่วง - วางแผนการทำงาน/ขยายผลการทำงานแต่ละโรงเรียน
3.ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ครูผู้สอนในโรงเรียนต่างๆ	ครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกเพื่อขยายผลการทำงาน
4.กิจกรรมหลัก	1. นำเสนอภาพรวมโครงการ 2. เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3. เรียนรู้แนวทางในการบูรณาการปรัชญาผ่านวิทัศน์ 4. ฝึกปฏิบัติการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 5. เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านเกมส์ผู้นำพอเพียง	1. นำเสนอภาพรวมโครงการและเกณฑ์การประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ 2. เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรมออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีกำหนดเกณฑ์การประเมิน 3. เรียนรู้แนวทางในการบูรณาการปรัชญาผ่านวิทัศน์ 4. ฝึกปฏิบัติการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งกลุ่มย่อยตามกลุ่มสาระ 5. เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านเกมส์ผู้นำพอเพียงและวิเคราะห์สูตรการนำไปขยายผล 6. วางแผนการขยายผล

องค์ความรู้/ บทเรียนที่ได้

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการตามหลักสูตรได้องค์ความรู้/ บทเรียนสำคัญ ดังนี้

1.การจัดกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นลำดับขั้นตอนที่เชื่อมโยงต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยลำดับขั้นการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้น ดังนี้

1.1 เรียนรู้ภาพรวมตลอดแนว

1.2 เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรม โดยเทียบเคียงกับ

ความรู้เดิม

1.3 เรียนรู้แนวทางการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการออกแบบการจัดกิจกรรมหลายครั้งผ่านสื่อ/แนวทางที่แตกต่างกัน ทั้งเอกสาร สื่อวีดิทัศน์ การบรรยาย การให้ตัวอย่างที่ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ การฝึกปฏิบัติการและการสะท้อนบทเรียนหลังจากฝึกปฏิบัติการ

1.4 เรียนรู้จากการวิเคราะห์ผลงานการเรียนรู้/การออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในห้องเรียน/ สภาพจริง

2. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นโดยเฉพาะการแก้ปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนั้น ต้องใช้กิจกรรมที่ชัดเจนตรงประเด็น มีความหมาย และ “ ทำให้ get หลักการสำคัญด้วยตนเอง ”

3. การจัดกิจกรรมกลุ่มหลากหลายรูปแบบที่สมาชิกที่เข้าร่วมอบรม มีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความคุ้นเคย ได้เรียนรู้จากกันและกัน และทำให้เกิดเครือข่ายการทำงาน/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในโอกาสต่อไป

4. การนำข้อมูลการทำงานในสภาพจริงมาใช้เป็นสื่อในการอบนวมเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

มโนทัศน์สำคัญและข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและสู่การเรียนการสอน

เนื่องจากตลอดระยะเวลาการทำงานพบว่าอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาก็คือ การขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องของครูเกี่ยวกับหลักปรัชญาและการขับเคลื่อนหลักปรัชญาสู่สถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูที่ต้องปรับเปลี่ยนให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อาทิ

✘ **มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน:** การจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่าเป็นภาระงานของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เนื่องจากเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของสาระเศรษฐศาสตร์

✓ **มโนทัศน์ที่ถูกต้อง:** หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงเนื้อหา ดังนั้น ครูในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้สามารถนำไปบูรณาการในการเรียนการสอนของตนเองได้ ซึ่งการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องนี้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงทุกกลุ่มสาระ

✘ **มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน:** ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือการประหยัด อดออมและเกษตรทฤษฎีใหม่

✓ **มโนทัศน์ที่ถูกต้อง:** เราสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้แทบทุกเรื่อง หากเรามีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญา

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าหากครูและบุคลากรมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องนี้แล้ว ย่อมไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องได้ รวมถึงเมื่อครูแต่ละคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ตรงกัน ก็จะส่งผลให้พัฒนาผู้เรียนไปต่างทิศต่างทาง ดังนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ก่อนที่จะสอนนักเรียน ครูต้องคิดและปฏิบัติบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้เสียก่อน

ข้อเสนอนะในการเริ่มต้นขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในส่วนของการเริ่มต้นขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้น คณะทำงานมีข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาดังนี้

1) **วางกลไกขับเคลื่อนให้สอดคล้องเหมาะสมตามบริบทของตนเอง** ทำในสิ่งที่ทำได้ ไม่จำเป็นต้องทำตามภาพสำเร็จของโรงเรียนอื่น อาทิ โรงเรียนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้บางแห่งมีฐานการเรียนรู้จำนวนมากที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายลักษณะ แต่สถานศึกษาที่มีพื้นที่จำกัดอาจต้องพิจารณาว่าจะดำเนินการในลักษณะใด

2) **ต้องพิจารณา “ทุน” ของตนว่าคืออะไร** แล้วเริ่มนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงสู่สิ่งนั้น เช่น โรงเรียนโยธินบูรณะมีนักเรียนที่มีศักยภาพและความพร้อมสูง จึงริเริ่มในลักษณะของการจัดตั้งชุมนุมที่ให้นักเรียนเป็นผู้บริหารจัดการและดำเนินโครงการต่างๆ ด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ จึงพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนให้เป็นแหล่งเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ในขณะเดียวกัน โรงเรียนส่วนใหญ่มักมีฐานจากโครงการเดิมที่สามารถเชื่อมโยงมาสู่งานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ เช่น โครงการยุวเกษตร โครงการโรงเรียนสีเขียว โครงการวิถีสุนทร ซึ่งทำให้ไม่จำเป็นต้องริเริ่มโครงการใหม่ทั้งหมดและทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ก็มีได้หมายความว่าสามารถเชื่อมโยงได้ทุกโครงการ อาจต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องเหมาะสมให้ชัดเจน นอกจากนี้ พบว่า บางครั้งสถานศึกษาอาจสามารถให้การพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ อาทิ ให้

คณะครู บุคลากรและนักเรียนร่วมกันใช้หลักคิดใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรม
ฟื้นฟูโรงเรียนหลังน้ำท่วม

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่
สถานศึกษาที่ดีที่สุดคือใช้หลักคิดบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน
การวางแผนงานการขับเคลื่อน ดังเช่น แนวทางที่เสนอในข้อที่ 1-2 คือ การคิดแบบพอประมาณ

3) สร้างทีมแกนนำในการขับเคลื่อนที่แน่นอนและชัดเจน โดยบทบาทสำคัญของทีมแกนนำ
คือ **นำเสนอ โหม่งหัว แบบอย่าง ต่อเนื่อง เชื่อมโยง** กล่าวคือทีมแกนนำมีหน้าที่ในการนำเสนอ
ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากรคนอื่น ๆ โดยโหม่งหัวเกิดศรัทธาร่วมกัน รวมถึงต้องปฏิบัติ
ตนเป็นต้นแบบของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับ
งานต่างๆ อย่างชัดเจน

4) ทบทวนตนเองว่าสถานศึกษาใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะใด
อยู่ อาทิ ใช้ในวิถีชีวิต ใช้ในกิจกรรมเสริม การเรียนการสอน หรือบริหารจัดการ พิจารณาว่าด้านใด
มีมากหรือน้อยเกินไป ด้านใดยังไม่มี การดำเนินการ และดำเนินการในลักษณะใดจึงจะส่งผลต่อการ
เรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในส่วนของการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในการดำเนิน
โครงการครั้งนี้ คณะทำงานได้ดำเนินการโดยอาศัยแนวทางที่รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี
เสนอไว้ตั้งข้อมูลโดยสังเขปต่อไปนี้

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

1. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต: การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เกี่ยวกับ
กระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการคิดตาม
กระบวนการคิดนั้นในการคิด-การกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ใน
โรงเรียน/ สถานศึกษา ได้แก่ การใช้น้ำ ไฟ กระดาษ อุปกรณ์การเรียน การรับประทานอาหาร
อาหาร การใช้จ่ายเงิน การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม ฯลฯ
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: การส่งเสริมให้ผู้เรียน
ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การทำขนม การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ ฯลฯ ซึ่ง
กิจกรรมเหล่านี้จะไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักพึ่งพาตนเอง
3. การนำไปใช้ในการสอน/การจัดการเรียนรู้: การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงลงในกิจกรรมการเรียนรู้สาระวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ และสาระ
การเรียนรู้ ซึ่งก็หมายความว่าผู้สอนต้องวิเคราะห์ก่อนว่า สาระการเรียนรู้ในสัปดาห์ใดสามารถนำ
ปรัชญาไปใช้ได้ เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นโครงสร้าง/ รูปแบบที่
ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ หลักคิด 5 ประการ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า 3 ห่วง 2
เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไข
คุณธรรม หลักคิดทั้ง 5 ประการนี้ถือเป็นองค์ประกอบของปรัชญา

การบูรณาการเพียงบางหลักคิดในการสอนแต่ละครั้ง จึงเป็นการสอนที่ส่งเสริมหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่ใช้การสอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ต้องใช้หลักคิดทั้ง 5 ประการ ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นกระบวนการ หรือเป็นลำดับขั้นตอน

ดังนั้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำได้ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 เป็นการบูรณาการหลักคิด 5 ประการ ที่เป็นองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วนตามความเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งจะช่วยฝึกทักษะการคิดตามหลักคิดนั้น ๆ (บูรณาการแบบแยกส่วน)

ลักษณะที่ 2 เป็นการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายถึงการบูรณาการกระบวนการคิดที่ใช้หลักคิดทั้ง 5 อย่างประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการหรือเป็นลำดับขั้นตอน (บูรณาการแบบครบกระบวนการ) ซึ่งอาจทำได้โดยใช้ 7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. จะทำอะไร? ทำไมจึงทำ ?
2. มีความพร้อม / ความเป็นไปได้ที่จะทำหรือไม่ ?
3. มีความรู้เพียงพอในเรื่องที่จะทำหรือไม่? ต้องศึกษาหาความรู้อะไรเพิ่มเติม
4. จะทำอย่างไรจึงจะเกิดความพอดี/พอประมาณ และสามารถรองรับปัญหา

หรือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ ?

5. ลงมือทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ?
6. อะไรทำได้ดี อะไรที่ยังทำไม่ได้ดี จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ?
7. เกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้างจากการคิด – การทำตามปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา เขมมณี, 2555

ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดได้จากเอกสาร PowerPoint ในภาคผนวก

นอกจากนี้ คณะทำงานได้ข้อค้นพบว่าบุคลากรส่วนหนึ่งยังมีภาพจำและยึดติดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าต้องจัดในลักษณะของการปลูกผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา หยอดกระปุกออมเงิน ประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการให้นักเรียนทำกิจกรรมดังกล่าวเพียงเพื่อเป็นหลักฐานว่าได้ทำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วมากกว่าที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวิถีคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง เป็นผลให้สถานศึกษาส่วนหนึ่งมุ่งเน้นเพียงการสร้างฐานกิจกรรมในลักษณะข้างต้นมากกว่าการบูรณาการสู่การเรียนการสอนเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดและการปฏิบัติอย่างแท้จริง รวมทั้งทำให้การจัดการเรียนรู้ในเรื่องนี้มักออกมาในรูปของกิจกรรมเสริมหลักสูตรมากกว่าบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตรซึ่งครูต้องดำเนินการอยู่แล้ว ทำให้เป็นการเพิ่มภาระงานและส่งผลกระทบต่อเจตคติของครู และหากถามนักเรียนว่าเพราะเหตุใดจึงต้องทำกิจกรรม

ต่าง ๆ ดังกล่าว คำตอบที่ได้ก็มักจะเป็นว่าเพราะคุณครูให้ทำมากกว่าที่จะตอบได้อย่างเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่ทำ

ยึดติดกิจกรรม ไม่ได้นำด้วยวิธีคิด
จัดเป็นเพียงกิจกรรมเสริมไม่ใช่กิจกรรมสอน

สิ่งที่เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือครูส่วนหนึ่งเข้าใจว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเนื้อหา (content) จึงสอนเป็น “เนื้อหา” ที่ให้ผู้เรียนท่องจำ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (แบบไม่เข้าใจ) มากกว่าสอนโดยให้เข้าใจ “หลักการ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางในชีวิตจริง ดังนั้น ก่อนการส่งเสริมความสามารถของบุคลากรในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน สิ่งที่ต้องดำเนินการในเบื้องต้นก็คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเรียนรู้เกี่ยวกับความพอเพียง เรียนรู้ด้วยหลักคิดของความพอเพียง เรียนรู้ในบริบทของความพอเพียง เรียนรู้เพื่อความพอเพียงนั้นแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

สำหรับครูที่กำลังมองหาแนวทางในการเริ่มต้นบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน คณะทำงานได้รวบรวมข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินโครงการแต่ละระยะและขอเสนอในที่นี้ ดังนี้

1) อาจยังไม่จำเป็นต้องคิดว่า จะบูรณาการอย่างไรในช่วงเริ่มต้น ควรคิดเรื่องการสอนสาระที่ต้องการให้ชัดเจนเสียก่อน กล่าวคือ **คิดเรื่องการสอนตามปกติให้ชัดเจนเสียก่อนแล้วจึงคิดว่า** จะบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในส่วนใดได้บ้าง ไม่ว่าจะ เป็นจุดประสงค์ กิจกรรม หรืออื่นๆ ทั้งนี้ ถือเป็นการคิดแบบภูมิคุ้มกัน ป้องกันไม่ให้ผู้เรียนเรียนรู้แต่เพียงหลักปรัชญาโดยละเลยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องเรียนตามหลักสูตรจนเกิดความไม่สมดุลในการเรียนรู้ อาจลองวิเคราะห์ห้บทเรียนที่สอนโดยใช้คำถามต่อไปนี้

- (1) จุดประสงค์ในการสอนเรื่องนี้ คืออะไร
- (2) เหมาะสมสอดคล้องกับการบูรณาการหลักปรัชญาฯ หรือไม่ อย่างไร
- (3) จุดประสงค์ วิธีสอน และผลที่เกิดขึ้น สัมพันธ์กันหรือไม่
- (4) เรื่องนี้เหมาะกับการบูรณาการในลักษณะใด (ครบกระบวนการ แยกส่วน)

2) แม้ว่าการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถทำได้ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระแต่มีใช้หมายความว่าสามารถบูรณาการได้ในการสอนทุกเรื่อง เรื่องใดที่พิจารณาแล้วไม่สอดคล้องเหมาะสมนักก็ไม่จำเป็นต้องนำมาบูรณาการให้ได้

3) สารที่สามารถบูรณาการได้ดี คือ สารต้องอาศัยหรือที่มีลักษณะเป็นกระบวนการคิด และกระบวนการทำงาน ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ซึ่งครูสามารถใช้การตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนในตลอดระยะเวลาของการวางแผนและการดำเนินการแบบทำไปถามไป

4) ควรบูรณาการในหลายลักษณะเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกมิติทั้งการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เรียนรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมเสริม เรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระต่างๆ และเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมหรือแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

5) หา “จุดเข้าและจุดขาย” ให้พบ กล่าวคือ พิจารณามีกิจกรรมใดที่ดำเนินการอยู่แล้ว และสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้บ้าง โดยเฉพาะกิจกรรมเด่นของโรงเรียนที่มักมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากซึ่งจะส่งผลต่อการขยายผลอย่างรวดเร็ว อาจไม่จำเป็นต้องร่างโครงการใหม่ สามารถต่อยอดเติมเต็มจากสิ่งเดิมที่มีอยู่ได้ ตัวอย่างเช่น

โรงเรียนโยธินบูรณะที่มีการตั้งวงดนตรีของนักเรียน โรงเรียนมัธยมวัดธาตุที่มีชุมนุมนาฏศิลป์ก็ให้นักเรียนใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการคิดวางแผน ออกแบบการแสดงและการดำเนินโครงการต่างๆ

โรงเรียนลาดบัวหลวงโพธิ์โพธิ์วิทยามีสินค้า OSOP (One School One Product) ที่ขึ้นชื่อของโรงเรียนคือขนมสาเล่ทิพย์ซึ่งครูสอนนักเรียนให้ทำในรายวิชาคหกรรม โรงเรียนจึงเริ่มต้นจากจุดนี้ โดยครูใช้การตั้งคำถามให้นักเรียนคิดระหว่างการทำสาเล่ทิพย์ อาทิ ในการตอกไข่เพื่อทำขนม อาจตั้งคำถามให้ผู้เรียนสังเกตว่าควรตอกไข่อะไรเพื่อไม่ให้ขนมเสีย ซึ่งในที่สุดผู้เรียนจะพบว่าต้องตอกไข่ที่ละใบใส่ถ้วยแยกเพื่อแยกไข่เสียไม่ให้รวมกับไข่ดีก่อน จึงจะรวมไข่ทั้งหมดกับส่วนผสมอื่นๆ ซึ่งถือเป็นการคิดโดยอาศัยหลักภูมิคุ้มกันบนฐานความรู้และความซื่อสัตย์ที่จะป้องกันไม่ให้มีขนมเสียไปขายผู้บริโภค

โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนประจำก็ฝึกให้นักเรียนใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของนักเรียนประจำ

กล่าวได้ว่าวิธีที่ง่ายที่สุดในการปลูกฝังหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือการตั้งคำถามให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ในการเรียนหรือในชีวิตประจำวันกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

6) ในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในสาระต่างๆ นั้นสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ บูรณาการโดยการกำหนดหัวเรื่อง (Theme) แล้วครูทุกกลุ่มสาระแยกกันออกแบบการสอนในรายวิชาต่างๆตามหัวเรื่องนี้ อาทิ การสอนเรื่องผ้ามัดด้อมของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ ครูกลุ่มสาระการงานฯ สอนเรื่องการย้อมและการออกแบบ ครูวิทยาศาสตร์สอนเรื่องพืชที่ใช้ในการย้อม ครูภาษาไทยสอนการเขียนรายงานนำเสนอ เป็นต้น โดยแต่ละรายวิชาจะสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการเรียนรู้สาระนั้นๆ ซึ่งบางกลุ่มสาระอาจบูรณาการแบบแยกส่วน ในขณะที่บางกลุ่มสาระอาจบูรณาการแบบครบกระบวนการ หรืออาจบูรณาการโดยใช้คำถาม 7 ข้อที่เสนอโดย รศ.ดร.ทศนา แฉมมณี ในการให้นักเรียนคิดวางแผนและ

แต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ซึ่งสอนโดยครูในรายวิชาภาษาไทยเท่านั้นซึ่งถือเป็นการบูรณาการแบบสอดแทรกและแบบครบทั้งกระบวนการ ทั้งนี้ การที่จะบูรณาการในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการเรียนการสอนของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

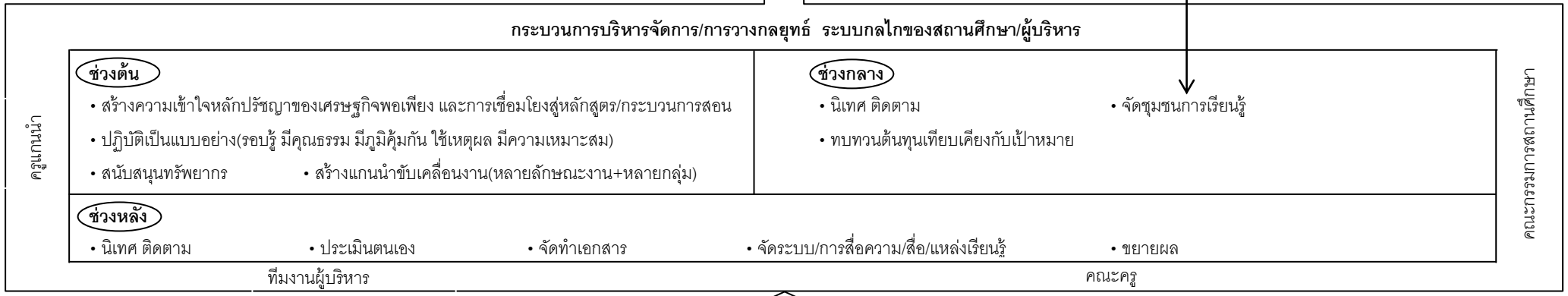
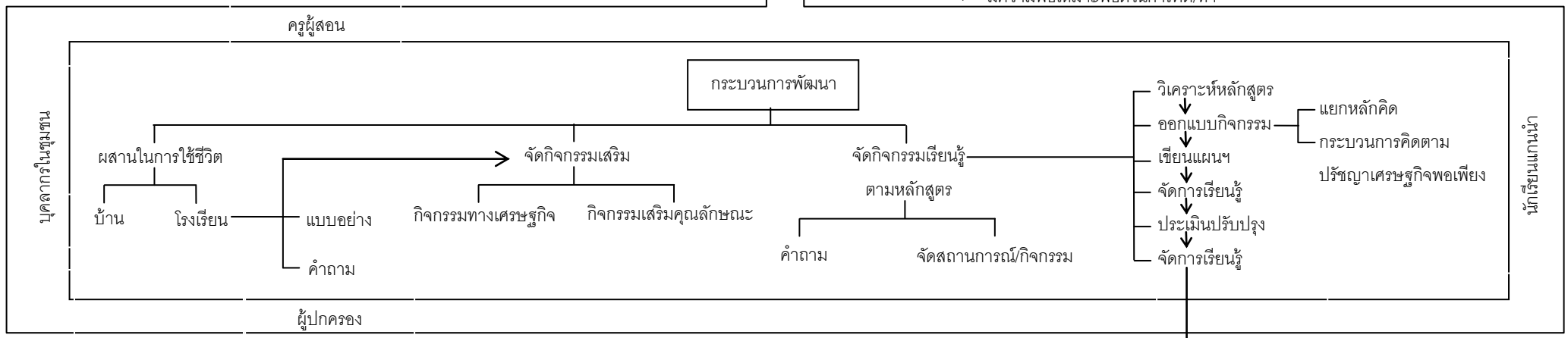
7) เมื่อครูเริ่มบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนของตนเองได้แล้ว สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อมาก็คือการขยายผลและหาแนวร่วมเพื่อช่วยผลักดันให้การขับเคลื่อนมีความเข้มแข็ง มีผู้ร่วมเสริมสร้างแรงบันดาลใจซึ่งกันและกัน และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น

ในที่นี้ ขอสรุปแนวทางในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนด้วยบทร้อยกรองดังนี้

<p>เพราะครูกตติษย์จึงได้เรียนรู้ ทุกสิ่งเชื่อมพอเพียงได้ไม่หว่นวาย จะใช้หลักอย่างไรให้คู่วิถีชีวิต แล้วนำใช้ในวิถีกิจประจำวัน ถ้าให้ดีขึ้นให้บุยุ กับงานอื่น หากงานเดิมเต็มได้จึงทำความ</p>	<p>ให้เขาลองวิเคราะห์ดูไม่เสียหลาย ตนทำได้ เพิ่มแนวร่วมรวมพลัง ดูผลผลิต ดูอัตลักษณ์ ดูพรสวรรค์ และบูรณาการสอนพลันหลากหลายวิธี ให้กลมกลืนงานปฏิบัติจัดคำถาม ใจพอเพียงจะงดงามตามครรลอง</p>
---	--

อุปนิสัยพอเพียง

- รอบรู้ ละเอียดถี่ถ้วน รู้เท่าทัน
- เปี่ยมคุณธรรม
- มีภูมิคุ้มกัน พร้อมเผชิญปัญหา
- มีเหตุผล/ใช้เหตุผลในการคิด/ทำ
- มีความเหมาะสมพอดีในการคิด/ทำ

กระบวนการขับเคลื่อนของทีมที่เลี้ยง

<p>ระยะ 1 : สร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลเบื้องต้น(ต.ค. 54 - พ.ค.55)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ลงพื้นที่เก็บข้อมูล • พัฒนารูปแบบการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน • สร้างความเข้าใจ/เรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ฯ • เติบโตความรู้ ทักษะ กระบวนการบริหารจัดการ/ขับเคลื่อน 	<p>ระยะ 2 : เ่งรัด พัฒนางาน(มิ.ย. - ส.ค.55)</p> <ul style="list-style-type: none"> • อบรมเชิงปฏิบัติการด้วยหลักสูตร 2 หลักสูตร • แลกเปลี่ยนเรียนรู้ • ทดสอบเรียนรู้เรื่องเล่า • เทียบเคียง • วางระบบการขยายผล 	<p>ระยะ 3 : เตรียมความพร้อมรับการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้(ก.ค. - ธ.ค.55)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ทบทวนตนเอง/ประเมินตนเอง • ทดลองประเมิน • เตรียมใจเรียนเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการขยายผล
--	--	--

แผนภาพแสดงการทำงานขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา